

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження. Пропонована стаття не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми. У подальшому планується дослідити теоретичні засади підготовки вчителів початкової школи до розвитку критичного мислення учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар В.І., Шапошнікова І.М. Управління формуванням професійної компетентності вчителя / В. І. Бондар, І. М. Шапошнікова // Освіта і управління. – 2006. – Том 9. – № 2. – С. 20–27.

2. Коваль Л.В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : технологічний підхід : монографія / Л. В. Коваль. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. – 330 с.

3. Коваль Л.В. Сучасні навчальні технології в початковій школі : навч.-метод. посіб. / Л. В. Коваль. – Донецьк : ТОВ «Югосток, Лтд», 2006. – 226 с.

4. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. ВНЗ / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.

5. Мірошніченко О.В. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження дидактичних технологій у початковій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. В. Мірошніченко. – Одеса, 2009. – 20 с.

6. Петухова Л.Є. Теоретико-методологічні засади інформативних компетентностей майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. Є. Петухова. – Одеса, 2009. – 44 с.

7. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О. М. Пехота та ін. [за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти]. – К. : Видавництво А. С. К., 2003. – 240 с.

8. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід / О. І. Пометун, Л. І. Пироженко. – К., 2002. – 135 с.

9. Технологія сучасного уроку рідної мови / [Н. Б. Годуб, Л. М. Дяченко, Н. М. Остапенко, В. В. Шляхова]; за ред. Н. М. Остапенко. – Черкаси: Відлуння, 2001. – 128 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВНЗ

УДК: 159.9 + 004 + 378.14

Чумак В.В.

В статті розглядається зміст поняття «дистанційне навчання», розглядаються позитивні і негативні сторони дистанційного навчання, проблема самоорганізації навчальної діяльності студентів при впровадженні дистанційних технологій у навчальний процес вищого навчального закладу, проблема міжособистісного спілкування викладача зі студентами. Виявлено, що неповноцінність спілкування учасників дистанційного навчального курсу часто призводить до фрустрації, спричиненої почуттям самотності і незадоволеною потребою в спілкуванні. Для вирішення даних проблем в роботі про-

понується така модель навчання, яка об'єднує елементи дистанційного та традиційного навчання. У роботі показано, що впровадження дистанційних технологій у навчальний процес вищого навчального закладу дозволяє істотно підвищити ефективність традиційної лекції, практичного заняття.

Ключові слова: міжособистісне спілкування, дистанційні технології, традиційне навчання, самоорганізація навчальної діяльності.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ДИСТАНЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ВУЗА

Чумак В.В.

В статье рассматривается содержание понятия «дистанционное обучение», рассматриваются положительные и отрицательные стороны дистанционного обучения, проблема самоорганизации учебной деятельности студентов при внедрении дистанционных технологий в учебный процесс высшего учебного заведения, проблема межличностного общения преподавателя со студентами. Выявлено, что неполноценность общения участников дистанционного учебного курса часто приводит к фрустрации, вызванной чувством одиночества и неудовлетворенной потребностью в общении. Для решения данных проблем в работе предлагается такая модель обучения, которая объединяет элементы дистанционного и традиционного обучения. В работе показано, что внедрение дистанционных технологий в учебный процесс высшего учебного заведения позволяет существенно повысить эффективность традиционной лекции, практического занятия.

Ключевые слова: межличностное общение, дистанционные технологии, традиционное обучение, самоорганизация учебной деятельности.

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF IMPLEMENTING REMOTE TECHNOLOGY IN HIGHER EDUCATION COURSE

Viktor Chumak

Maintenance of concept is examined in the article «distance technologies», the positive and negative sides of the controlled from distance teaching are examined, problem of educational activity of students at introduction of the controlled from distance technologies in the educational process of higher educational establishment, problem of interpersonality intercourse of teacher with students. It is exposed, that inferiority of intercourse of participants of the controlled from distance educational course often results in frustpasii caused by sense of loneliness and dissatisfied necessity in intercourse. For working out these problems such model of teaching, which unites the elements of the controlled from distance and traditional teaching, is in-process offered. It is in-process rotined that introduction of the controlled from distance technologies in the educational process of higher educational establishment allows

substantially to promote efficiency of traditional lecture, practical employment.

Key words: *interpersonal communication, remote sensing technology, traditional teaching, self-organizing learning activities.*

Інформаційно-комунікаційні технології відкривають перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу [2]. Вони дозволяють перейти на новий рівень існуючої системи освіти – від традиційних до новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій навчання і віртуального освітнього простору. Інформатизація освіти в Україні – один з найважливіших механізмів, що охоплює основні напрямки модернізації освітньої системи. Вступ України до Болонського процесу у ВНЗ вимагає посилення самостійної роботи студентів. Саме дистанційні технології навчання дають можливість забезпечити студентів завданнями для самостійного виконання, електронними навчальними ресурсами для самостійного опрацювання, реалізувати індивідуальний підхід до кожного студента [1].

До переваг дистанційної освіти можна віднести те, що вона створює студенту найзручніші умови для засвоєння навчального матеріалу протягом 24 годин на добу і 7 днів на тиждень; за даними російських викладачів, таке навчання дешевше приблизно вдвічі; відсутність територіальної та часової прив'язки студента до університету, в якому він навчається, що приваблює багатьох студентів; монолог викладача перетворюється на діалог двох колег, один із яких більш досвідчений; знання може здобувати студент безпосередньо у того викладача, якого обере; процес здобуття знань у дистанційному навчанні – це самостійна робота [4]. Але, поряд з переліченими перевагами, залишаються нерозв'язаними проблема особистого спілкування викладача зі студентами, проблема самоорганізації учбової діяльності студентів при впровадженні дистанційних технологій у навчальний процес ВНЗ. Саме ефективність освіти за дистанційною формою базується на самоорганізації студента, бажанні навчатися, його розумінні необхідності набутих знань та вмінь. Дистанційна форма для студентів з низьким рівнем самоорганізації навчання викликає певні труднощі, тоді як відсутній, або дуже слабкий, контроль з боку деканату. Звернення викладача з закликом до навчання, що надходить електронною поштою, ефективних результатів не дає [1]. При використанні інформаційно-комунікаційних технологій інтенсивнішим стає пошук способів посилення інтерактивності навчального процесу у зв'язку і з просторовою віддаленістю викладача і студента один від одного і відсутністю безпосереднього візуального контакту, браком можливості отримувати невербальну інформацію та застосувати її для забезпечення розуміння. Ця ж обставина – ізолюваність учасників процесу одне від одного і обмежені можливості спостереження й отримання інформації – є причиною такої проблеми: труднощів збору інформації про індивідуальні характеристики студента (емоційні, особистісні, когнітивні тощо). Ці характеристики є необхідними для забезпечення адекватності навчальних впливів і ефективної підтримки студента в процесі навчання [7].

Лінії комунікації визначають специфіку дистанційного навчання, вони привносять фізичну відстань у процес комунікації, розривають остаточно безпосередній, очний зв'язок між учасниками навчального процесу, відриваючи

студента не лише від викладача, а й від одногрупників. Внаслідок цього у студента виникає й посилюється почуття ізолюваності від своєї референтної групи, самотності. Неповноцінність спілкування студентів з викладачем та своїми одногрупниками часто призводить до фрустрації, викликаній почуттям самотності і не задоволеною, хоча природною, потребою у спілкуванні. Це, у свою чергу, створює несприятливе середовище для ефективного навчання. Значна частина студентів припиняє свою участь у дистанційному навчальному курсі саме із-за цієї емоційної проблеми. Проблема самотності є важливим критерієм задоволеності студента онлайнним курсом [7; 11].

Праці багатьох вчених (М. І. Жалдак, Л. О. Колісник, О. Ю. Комісарова, Ю. І. Машбиць, Е. Л. Носенко, М. Л. Смульсон та інші) спрямовані на дослідження можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання та створення систем комп'ютерного навчання, але проблема створення масової і якісної освіти, що задовольнить потреби людини нового покоління, поки що не розв'язана [5; 6; 7; 8; 9; 10; 11].

Розкриємо сутність поняття „дистанційне навчання”. Дистанційне навчання, тобто навчання на відстані, має найрізноманітніші моделі, і це є однією з причин того, що загальновизнаного визначення дистанційного навчання на сьогодні не існує. Деякі автори визначають його як учіння на відстані (відзначаючи, що тут має місце дослівний переклад терміна *distant learning*). Інші, відзначають при цьому відсутність безпосереднього контакту вчителя і учнів, вбачають у ньому новий тип заочного навчання, ефективність якого підвищується завдяки використанню сучасних інформаційних технологій. У деяких визначеннях наголошується відмінність дистанційного навчання від заочного, яке зумовлено використанням сучасних технологій. Зроблено спроби намітити основні ознаки дистанційного навчання [2; 4; 11; 12]. У визначенні дистанційного навчання американською асоціацією дистанційного навчання виділяються такі його ознаки: а) географічна віддаленість того, хто навчається, від педагога; б) використання засобів для передачі навчальної інформації, при цьому розмежовуються навчання (викладання) і учіння, кожне з яких передбачає певну роль учителя і учня. При визначенні дистанційного навчання часто наголошують на мережевому застосуванні комп'ютера як засобу навчання, водночас відзначається, що для пред'явлення учням навчальних засобів можуть застосовуватися також телефон, телевізор, поштові відправлення тощо [2; 4; 11; 12].

Дослідники (Бугайова Н. М., Депутат В. В., Комісарова О. Ю., Машбиць Ю. І., Смульсон М. Л., Цап В. Й.) тлумачать дистанційне навчання як особливу систему навчання, в якій має місце поєднання інформаційних (інформаційно-комп'ютерних) технологій навчання із комунікаційними (вони включають, поряд із традиційними засобами комунікацій, комп'ютери, локальні й глобальні мережі, електронну пошту, Інтернет). Поєднання цих технологій дозволило не тільки значно розширити середовище застосування комп'ютера, а й створити принципово нову систему освіти, реальну можливість кожній людині одержати освіту на будь-якому рівні, включаючи і вищу, незалежно від її соціального статусу і навіть рівня підготовки [7; 8; 10; 11].

Отже, під поняттям „дистанційне навчання” розуміють курси, навчальні програми, комплекси, визначальними рисами яких є, по-перше, відірваність

викладача й студента один від одного у просторі та (або) у часі; по-друге, те, що над процесом учіння контроль переважно належить студентові, а не віддаленому викладачу; і по-третє, комунікація між викладачем і студентом є безконтактною, опосередкованою певними технічними засобами. Дистанційне навчання, яке об'єднує новітні інформаційні і телекомунікаційні технології, відкриває нові шляхи організації системи освіти, створює реальні можливості забезпечення неперервної освіти, дає можливість кожній людині одержувати вищу освіту і підвищувати свою професійну кваліфікацію [2; 4; 11; 12].

В наш час до найпоширеніших засобів дистанційного навчання належать „дошка оголошень” (BBS), електронна пошта (e-mail), Інтернет, аудіо-конференції та відеоконференції з одно-чи двостороннім зв'язком через радіомовлення, телефон, телеграф, оптоволоконний, супутниковий, мікрохвильовий зв'язок тощо. Останнім часом у світі отримав поширення Mosaic – графічний інтерфейс до всесвітньої мережі [11].

Як вже зазначалося у роботі, потреба в інтерактивності стає особливо гострою у зв'язку і з просторовою віддаленістю викладача і студента один від одного і відсутністю безпосереднього візуального контакту, можливості отримувати невербальну інформацію і використовувати її для забезпечення розуміння. Ця ж обставина – ізонованість учасників процесу одне від одного і обмежені можливості спостереження й отримання інформації – є причиною проблеми: труднощів збору інформації про індивідуальні характеристики студента (когнітивні, особистісні, емоційні тощо) і формування профілю студента з метою розробки моделі студента, яка є необхідною для забезпечення адекватності навчальних впливів і ефективної підтримки студента в процесі навчання.

В загальних характеристиках діалогова взаємодія в дистанційному навчанні збігається з діалоговою взаємодією в комп'ютерних навчальних системах, оскільки обидва способи навчання є опосередкованими технічними засобами, а саме, комп'ютером і, у випадку дистанційного навчання, лініями комунікації. Ця остання обставина зумовлює специфіку спілкування в дистанційному навчанні. Лінії комунікації відіграють досить радикальну роль, ставши між студентом та його живим оточенням, привносячи фізичну відстань у процес комунікації, розриваючи безпосередній, очний зв'язок між учасниками навчального процесу, відриваючи студента не лише від педагога, а й від одногрупників. Внаслідок цього у студента виникає й посилюється почуття ізонованості від своєї референтної групи, самотності [7; 11].

Багато хто з науковців (Бугайова Н. М., Депутат В. В., Комісарова О. Ю., Машбиць Ю. І., Смільсон М. Л., Цап В. Й. та ін.) занепокоєний проблемою ізоляції студента і негативними емоціями, викликаними почуттям самотності [7; 8; 10; 11]. Викладачі часто не враховують цей факт, але для багатьох студентів він може стати вирішальним у плані оцінки ефективності чи неефективності онлайн-навчального середовища. Як вже зазначалося, неповноцінність спілкування студентів з викладачами та своїми одногрупниками часто призводить до фрустрації, викликані почуттям самотності і незадоволенню, хоча природною, потребою у спілкуванні. Людина як істота суспільна прагне бути часткою великої спільноти. Часові затримки в процесі інтеракції, звичайні в асинхронній комунікації, притаманна цьому

виду комунікації тенденція до усунення будь-якого відчуття зв'язку між студентом і викладачем або студентом і його одногрупниками, а також неможливість вільно спілкуватися з іншими студентами не сприяють полегшенню моральних страждань студента через його ізоляцію, відірваність від його референтної групи, а навпаки, загострюють дискомфортне для людини почуття самотності. Це, у свою чергу, створює несприятливе середовище для ефективного навчання [7; 11].

При цьому така самотність не обов'язково пов'язана з великою відстанню; інколи навіть студенти-учасники онлайнного навчального курсу, що мешкають в університетському містечку, відчують самотність через ізоляцію від своєї групи. Саме ця емоційна проблема, поряд з іншими труднощами – технічними, комп'ютерними, фінансовими – є однією з основних причин, чому значна частина студентів перериває свою участь у дистанційному навчальному курсі. Проблема самотності є важливим критерієм задоволеності студента онлайнним курсом [11].

Впливаючи на особисте ставлення студента до дистанційного навчання, воно може швидко перетворити фрустрацію на відчуження. За оцінку одного студента, „це холодний інструмент. На відміну від очного спілкування, тут немає безпосереднього зворотного зв'язку. Вам невідомо, як люди реагують на ваші коментарі: вони просто падають у тишу. Це нервує і примушує відчувати самотність. Такий метод не забезпечує тепла і підтримки” [цит. за 11].

Найбільш уразливими в цьому сенсі виявилися ті, кому властивий візуальний тип сприйняття, екстравертовані особистості, недосвідчені користувачі комп'ютерів, особи, що мають серйозні проблеми з технікою [7; 11].

Дуже важливо належним чином оцінити соціальний контекст, в якому перебуває студент. Серед науковців поширюється думка, що соціальна взаємодія в онлайнному середовищі не може розглядатися у відриві від соціальної взаємодії у повсякденному житті [7; 11].

В умовах традиційного навчання студенти активно спілкуються, обмінюються інформацією, встановлюють емоційні зв'язки. Такі ж потреби є і в учасників дистанційного навчального курсу. Як свідчить аналіз наявних рішень у галузі дистанційного навчання, „освітяни в онлайнних курсах, які розуміють, що безпечне, турботливе середовище є найважливішим чинником, який викликає у студентів задоволення, почуття комфорту і врешті спричиняється до високих показників успішності, ставлять необхідність формування спільноти на одне з перших місць у своєму списку пріоритетів” [цит. за 11].

Для подолання проблеми пропонується активніше застосовувати синхронний тип комунікації в навчальних мережах і середовищах – як „прикрасу” і оперативне джерело уточнень до навчальної інформації на додачу до асинхронного, який має ті переваги, що дає час і можливість отримати і опрацювати інформацію; за влучним висловом, „асинхронна комунікація – це кістяк і м'язи навчального контенту, а чати – серце і пульс веб-класів” [цит. за 11]. У чаті умови спілкування максимально (наскільки це можливо) наближені до природних і дають чудову можливість для соціалізації, для командної роботи, для надання допомоги один одному тощо.

Це сприяє формуванню ефективного і дружнього середовища, а відтак і високій успішності навчання.

Інший запропонований спосіб зробити середовище більш комфортним — це введення в структуру онлайнного курсу спеціального періоду „розігріву”, коли педагог підтримує і ініціює всілякі види неформальної комунікації, даючи можливість студентам призвичаїтися в новому середовищі, відчутти себе не сторонніми, скласти уявлення про кожного зі своїх нових колег по навчанню і педагогів, зрозуміти їх особистісні риси, знайти собі друзів або партнерів по інтересам, зрештою, встановити довірчі стосунки, що є необхідним для створення спільноти, навіть віртуальної [7; 11].

Доцільним може бути створення „віртуального Я”, за допомогою якого студенти можуть презентувати себе в онлайнній комунікації. Таке онлайн-ве Я може допомогти учасникам навчального процесу у подоланні почуття ізольованості і створенні віртуальної спільноти, що сприяє навчальному процесу [11].

Пропонується суворо дотримуватися простих правил ефективної комунікації, таких, наприклад, як сформульовані Хьорстом правила K.I.S.S. або концепт W.R.I.T.E. Льюїса [цит. за 11].

Правила K.I.S.S. мають такий зміст: „зрозумілість” — не зловживайте жаргоном та складними конструкціями; „спільний інтерес” — не відхиляйтеся від цілей, поставлених у плані курсу; „ясне бачення” — студенти не є експертами в тій галузі, якої їх вчать; „усвідомлення” — зрозумійте, що студенти докладають зусиль, маючи справу з новими ідеями, поняттями і технологіями; „впевненість у собі” — спілкуючись зі студентами, виявляйте впевненість у собі, але не зухвальство; „ясність” — завжди, коли можливо, дотримуйтеся принципу: „висловлюйся коротко і ясно”.

Концепт W.R.I.T.E. стосується того аспекту віртуального спілкування, що його учасники, не маючи змоги „прочитати” невербальну інформацію людей, з якими вони спілкуються, змушені самостійно заповнювати лакуни, що утворюються. Льюїс дає таку пораду: „корисно, щоб спілкування онлайн включало в себе теплоту, чутливість, допитливість, обережність та емпатію”. Концепт Льюїса передбачає вияв теплоти, а також здатність стати на місце іншого. З боку педагога було б добре включити ці поняття в інструкцію з комунікації і заохотити студентів до застосування їх як у синхронному, так і в асинхронному форматі. Слід також додати до цього концепту таку властивість, як повага. Ця компонента є критичною. Всі мають виявляти повагу до ідей інших, чи буде вона в спілкуванні очному чи онлайн, незалежно від того, правильні ці ідеї чи ні.

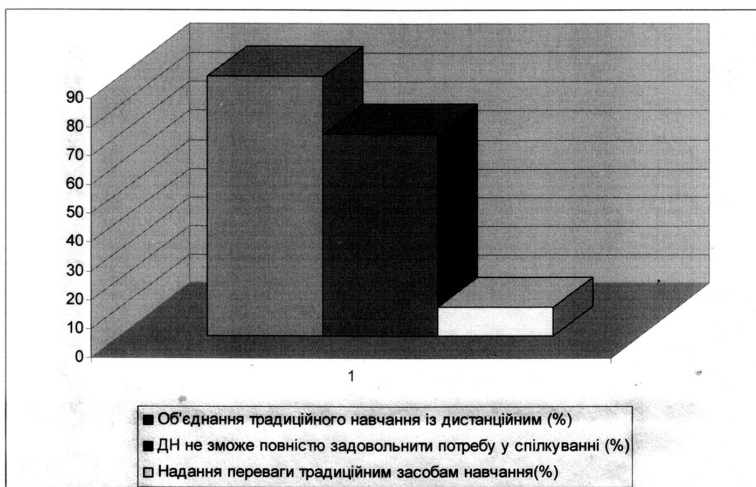
Таким чином, запропоновано декілька способів, які, будучи вбудовані в корпус дистанційного навчального курсу, можуть уможливити створення віртуальної спільноти, виникнення у студентів почуття єдності і сприяти виникненню продуктивної соціальної взаємодії. До цих способів відносяться: більш активне застосування засобів синхронної комунікації (на додачу, а не замість асинхронних засобів); умисне проектування і додання до структури навчального курсу важливого компоненту — „формувального” етапу, періоду „розігріву”; наголос на забезпеченні і дотриманні чітких вказівок щодо ефективної комунікації онлайн; ретельне дотримання всіх правил гостинності при проектуванні і побудові онлайнного навчального курсу, від привітань і дружньої гостини до прощання [7; 11].

Очевидно, що чим складнішим технічно є середовище, в якому мешкає людина, тим більше відчувається потреба у справжніх людських контактах і тим сильніше прагнуть їх учасники спільної діяльності. Брак таких контактів доводиться компенсувати різними технологічними прийомами. Так, для організаторів спільних телекомунікаційних проєктів обов'язковою технологічною і педагогічною вимогою стало включення в кожний проєкт того чи іншого варіанту людських стосунків: „знайомство”, „вітання”, „прощання” та ін. Ці процедури надають допомогу учасникам проєктів скласти певне уявлення про своїх сітьових партнерів [11].

Як вже зазначалося, в умовах традиційного навчання студенти активно спілкуються, обмінюються інформацією, встановлюють емоційні зв'язки. Неповноцінність спілкування учасників дистанційного навчального курсу (студентів з викладачами та своїми одногрупниками) часто призводить до фрустрації, викликаній почуттям самотності і незадоволеною, хоча природною, потребою у спілкуванні. Проблема особистого спілкування викладача зі студентами, проблема самоорганізації учбової діяльності студентів при впровадженні дистанційних технологій у навчальний процес ВНЗ може бути у повній мірі розв'язана завдяки об'єднанню традиційного навчання у ВНЗ із елементами дистанційного. Впровадження дистанційних технологій у навчальний процес ВНЗ дозволяє суттєво підвищити ефективність традиційної лекції, практичного заняття.

За результатами констатувального дослідження (А. А. Гуловатий) (в якому брали участь більше 300 студентів Хмельницького інституту економіки та підприємства) було виявлено, що у діалозі з комп'ютером більшість студентів бачить у ньому комунікатора, що володіє певною активністю [3]. В емоційному сприйнятті більшою мірою відзначаються негативні емоції, ніж позитивні. Лише 40% від загального числа опитаних не мають від комп'ютера негативних емоцій [3, с. 224].

При опитуванні студентів (в якому брали участь студенти (стаціонару) першого і другого курсів (технологічний напрям) Інституту фізико-математичної і технологічної освіти при Бердянському державному педагогічному університеті) було виявлено, що майже 90% студентів виявили бажання об'єднати традиційне навчання із дистанційним. В той же час, приблизно 70% студентів цього ж інституту вважають, що дистанційна освіта не зможе повністю задовольнити природну потребу у спілкуванні студентів з педагогами та своїми одногрупниками. Приблизно 10% студентів надають перевагу традиційним засобам навчання (діаграма 1). Це пояснюється тим, що деякі студенти мають слабкі знання з інформатики та недостатні навички роботи з комп'ютерною технікою.

Результати опитування студентів (діаграма 1)

Результати досліджень (діаграма 1) доводять, що більшість студентів стаціонарної форми навчання надають перевагу такій моделі навчання, яка по суті змішує дистанційне і традиційне навчання. Хоча ця модель і не реалізує потенційні можливості дистанційного навчання, але вона розв'язує зазначені у роботі проблеми. Отже, проблема особистого спілкування викладача зі студентами, проблема самоорганізації учбової діяльності студентів при впровадженні дистанційних технологій у навчальний процес ВНЗ може бути у повній мірі розв'язана завдяки об'єднанню традиційного навчання у ВНЗ із елементами дистанційного. Впровадження дистанційних технологій у навчальний процес ВНЗ дозволяє суттєво підвищити ефективність традиційної лекції, практичного заняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус О. А. Впровадження дистанційних технологій у навчальний процес / О. А. Білоус, Т. В. Завальна, Н. М. Захарченко // Теорія та методика електронного навчання : збірник наукових праць. – Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2010. – С. 10–12.
2. Веле Штилвелд. Дистанційне навчання – від теорії до практики, актуальний мережевий семінар [Електронний ресурс] / Веле Штилвелд. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/articles/15/>
3. Гулеватий А. А. Психологічні особливості спілкування студентів з комп'ютером / А. А. Гулеватий // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – № 16 (40). – С. 220–225.
4. Дистанційне навчання [Електронний ресурс] / Хмельницький національний університет. Факультет дистанційного навчання. – Режим доступу : <http://dn.tup.km.ua/dn/page.aspx?r=r32&lng=1>

5. Жалдак М. І. Про проблеми навчання інформатики в середніх та вищих навчальних закладах / М. І. Жалдак // Актуальні проблеми психології : Психологічна теорія і технологія навчання / За ред. С. Д. Максименка, М. -Л. Смільсон. — К. : Міленіум, 2005. — Т.8, вип. 1. — С. 39–53.

6. Колісник Л. О. Психологічний аспект розвитку дистанційного навчання / Л. О. Колісник // Актуальні проблеми психології : Психологічна теорія і технологія навчання / За ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смільсон. — К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. — Т. 8, вип.6. — С. 121–128.

7. Комісарова О. Ю. Психологічна підтримка студентів за допомогою телекомунікаційних технологій / О. Ю. Комісарова, М. Л. Смільсон // Теорія та методика електронного навчання : збірник наукових праць. — Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2010. — С. 117–126.

8. Машбиць Ю. І. Актуальні психолого-педагогічні проблеми дистанційного навчання / Ю. І. Машбиць, М. Л. Смільсон // Актуальні проблеми психології : Психологічна теорія і технологія навчання / За ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смільсон. — К. : Міленіум, 2005. — Т. 8, вип.1. — С. 6–23.

9. Носенко Е. Л. Формування когнітивних структур особистості засобами інформаційних технологій / Е. Л. Носенко, М. А. Салюк. — Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2007. — 138 с.

10. Смільсон М. Л. Інтелектуальний саморозвиток у віртуальному освітньому середовищі: зміна парадигми / М. Л. Смільсон // Актуальні проблеми психології : Психологічна теорія і технологія навчання / За ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смільсон. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. — Т. 8, вип. 6. — С. 250–259.

11. Телекомунікаційні технології у навчальному процесі : методичні рекомендації [Електронний ресурс] / [М. Л. Смільсон, Н. М. Бугайова, В. В. Депутат, О. Ю. Комісарова, Ю. І. Машбиць, В. Й. Цап]; за ред. М. Л. Смільсон. — К., 2009. — Режим доступу : <http://www.psy-science.com.ua/Recommendation/>

12. Теория и практика дистанционного обучения / Под ред. Е. С. Полат. — М. : Академия, 2004.

САМОАКТУАЛІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСІБ З ПЕВНОЮ СПЕЦИФІКОЮ ФАСИЛЯТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

УДК: 15. 992+159. 923+159. 043+ 159. 96

Казанжи М.Й.

В статті наведено результати дослідження самоактуалізаційних характеристик осіб, що розрізняються специфікою поєднання актуалізаційної та потенційної складових фасиліативного потенціалу. Встановлено, що високі значення мотиваційних показників фасиліативного потенціалу в поєднанні з невираженістю фасиліативності в поведінці виражаються в низькому рівні переважної більшості параметрів самоактуалізації.

Ключові слова: *фасиліативний потенціал, параметри самоактуалізації, типи осіб з певною специфікою фасиліативного потенціалу.*